

Prameny poznání – studium historických interiérů hradů a zámků

Eva LUKÁŠOVÁ

1

2

Hamtoncours mason de plaissance
Du Roy a 12 mill de Londres le 10 Juillet 1728
Monsieur mon tres cher et tres honore pere...
...le Roy estoit affable...la Reine estoit encore
beaucoup plus car. Elle a certainement parler un
bon quart heur avec nous d'une maniere aussi
gracieux...

Lundi ou Mardi tout aux plus tard a Oxford et
méme jusquea Blanheim voir le beaux Chateaux
du Duc Marlebroug et en faisant chemins. Nous
verons aussi les palais du Vinsor, Richmond, et
Kinsington...¹

Roku 1728, na své Grand Tour „po zemích“, navštívil tehdy dvaadvacetiletý hrabě Rudolf Chotek Anglii a během své návštěvy u dvora v Hampton Courtu stačil svému otci, do Českého království, jak stálo na obálkách jeho listů, napsat jeden z mnoha dopisů. Vedle jistě nejpozoruhodnější události – setkání s králem a královnou Velké Británie a Irska, princeznami Annou a Karolinou a vévodou z Richmondu, zmínil budoucí nejvyšší kancléř císařovny Marie Terezie také cestu na zámek Blenheim vévody z Marlborough a plánované návštěvy dalších královských paláců. Rudolf Chotek měl možnost procestovat řadu evropských zemí, poznat mnoho šlechtických i panovnických sídel. Později ve státních funkcích pobýval v Mnichově, sídlil ve Vídni. Svůj venkovský zámek v Čechách ve Veltrusích nově dekoroval v rokokovém stylu, nechal vyzdobit malbami, zrcadly, nábytkem, luxusními tapetami – péquinu, damaškem, chiné a la branche, čínskými

importy z papíru. Jaké inspirace si hrabě Rudolf z jiných zemí přinášel a jaké jsou možnosti našeho poznání podoby interiérů jeho veltruského zámku a dalších šlechtických sídel?

Jen nemnoho českých a moravských zámeckých interiérů se do dnešních dnů zachovalo v nedotčeném stavu, zvláště pokud jde o starší období. Originální výzdoba a dekorace jsou nejčastěji zachovány u reprezentačních částí zámků, pro svou monumentálnost a uměleckou hodnotu, již respektovali jak původní majitelé, tak později odborníci, kteří o zámky pečovali. Snad nejvíce byly zachovány či později znovuobjeveny a restaurovány monumentální nástěnné malby reprezentačních prostor. Také celkově táflované místnosti, zvláště pokud do paneláže byly vkomponovány rodinné portréty či žánrové malby, byly častěji respektovány jak majiteli, tak po zestátnění kurátory a správci, kteří měli zámecké interiéry na starosti.² Další

■ Poznámky

1 Korespondence hraběte Rudolfa Chotka s jeho otcem Václavem Antonínem Chotkem, Rodinný archiv Chotek, Státní oblastní archiv Praha. Rudolf Chotek se na zámku v Hampton Courtu setkal s anglickým králem Jiřím II. a královnou Caroline, rozenou markraběnkou Brandenburg-Ansbach.

2 I zde se ovšem najdou příklady odstraňování původní výzdoby, jak dokládají příklady rozsáhlé demontáže táflování s rodinnými portréty v reprezentačních místnostech hrabat Haugvitzů v zámku Náměštn nad Oslavou, uskutečněné těsně po druhé světové válce. Původní stav je zachycen na historických fotografiích.

Obr. 1. West Dean, zámek v hrabství West Sussex, současné sídlo Letní attinghamské školy, kde účastníci tráví první část studijního pobytu. Zámek patřil významnému anglickému surrealistickému básníkovi a mecenáši Edwardu Jamesovi a jeho zařízení tvoří nejen historický mobiliář, ale i jedna z nejvýznamnějších sbírek tohoto uměleckého směru. V roce 1965 vložil Edward James zámek, sbírky a pozemky do majetku vzdělávací dobročinné nadace Attingham. (Foto E. Lukášová, 2002) / West Dean, historic country house in West Sussex, a present seat of Attingham Summer School for the first part of its course. House was a property of a famous surrealist English poet Edward James. Its historic collections and furnishings include the works of art from the surrealism era. In 1965 Edward James conveyed his family house, collections and estates to the educational charitable trust.

Obr. 2. Port Eliot, zámek rodiny Saint Germain v Cornwallu. Attinghamská škola poskytla jedinečnou možnost prostudovat toto tehdy veřejnosti jinak nepřístupné soukromé sídlo, včetně jeho reprezentačních místností a hospodářského zázemí. Interiér hlavního sálu je dekorován nástěnnými malbami současného autora Roberta Lenkiewicz. Roku 2007 byl zámek poprvé otevřen veřejnosti jako součást řízení o dědické dani. (Foto E. Lukášová, 2002) / Port Eliot, the Saint Germain Family Estate in Cornwall. Attingham School offered an unique opportunity to study this house not open to the public at that time including its state spaces and those below the stairs. The interior of the main hall is decorated with murals by contemporary artist Robert Lenkiewicz. Since 2007 Port Eliot has been open to the public for the first time, as a part of the death duty proceedings.

3

4

prvky výzdoby – lambrisy, látkové a papírové tapety, textilní dekorace a samozřejmě vlastní zařízení zámeckých místností – byly oblíbeným předmětem změny podle proměn módy a životního stylu. Ani v době, kdy prostory přestaly být obývány a staly se zpřístupněnými expozicemi, se to, co z vybavení přežilo staletí jako autenticky uchované, nestalo často předmětem zájmu tehdejších odborníků. Některé české a moravské zámky prošly dalšími velkými interiérovými proměnami při vytváření nových, rozličně zaměřených tzv. interiérových instalací a poslední dochované stopy autentických dekorací z různých období tak někdy vzaly za své. Na mnoha zámeckých sídlech byly historické interiéry prezentovány bez ohledu na původní funkci. Vedlejší prostory, hospodářské zázemí sídel, nebyly až na výjimky předmětem zájmu vůbec.

Po 2. světové válce a únoru 1948 po konfiskacích veškeré půdy, nemovitého majetku, sbírek a zařízení hradů a zámků odešli ze zámeckých sídel až na výjimky i ti, kteří je obývali, majitelé a jejich zaměstnanci. Majetků se ujali národní správcí. Byla tak definitivně přerušena paměť domů, povědomí o pořádku a tradici, jak velký dům fungoval společensky i technicky, jak byla vedena domácnost, jak byl či nebyl udržován. Do přibližně sto padesáti zámků, které se podařilo v tehdejší společensky nepříznivé době památkářům prosadit pro zpřístupnění veřejnosti, byly sváženy části sbírek a zařízení ze stovek dalších objektů, jejichž osudem se stalo sloužit jiným, někdy zcela odlišným účelům. Z historické dokumentace – úřední agendy 50. i 60. let 20. století – vyplývá, že v mnoha případech byla pro veřejnost otevřena jen malá část objektů. V dalších prostorách

byly zřízeny depozitáře pro zámecké mobiliáře, ale zejména byly mnohé prostory poskytovány pro využití různými místními institucemi, byly užívány jako byty či prostě jen uzavřeny. Například na zámku Český Krumlov, druhém nejrozsáhlejších sídle po Pražském hradu, bylo v 50. letech původně zpřístupněno jen několik místností.

V těchto desetiletích se objekty někdy nevyhnuly ani značným ztrátám při odepisování mobiliáře, ale i při nedocenení interiérových dekorací. Příznačné je, že při jinak důkladné evidenci zámeckých sbírek, nábytku i všeho ostatního zařízení sídel nebyly interiérové dekorace jako textilní či papírové tapety nebo ozdobné lišty ani historická technická zařízení jako zvonky pro služebnictvo, závěsné úchyty pro obrazy, zabudované vybavení kuchyní a prádelen, žaluzie a podobně nikdy evidovány, a to až do současnosti, kdy bylo poprvé přikročeno k evidenci. Tyto předměty tedy mohly být, a někde také byly po desetiletí odstraňovány a nikdo je nepostrádal.

Tam, kde byly dochovány autentické a dřívější majiteli do posledních dnů obývané interiéry konce 19. a počátku 20. století, prostory s onou příznačnou přemírou zařízení, tak cizí vkusu 50. let, byly salony zpřístupněné veřejnosti „očišťovány“. Mnoho předmětů putovalo do depozitářů.³ Historické

■ Poznámky

³ Byly však i případy, kdy byly in situ zachovány a později zpřístupněny například vzácné historické interiéry vyzdobené ve stylu Art Deco, jenž byl v poválečné době stejně jako secese zcela zatracovaným uměleckým obdobím. Takovým příkladem jsou interiéry zámku Nové Město nad Metují. Často rozhodovalo, kdo se osobně o zámky po válce staral. V Novém Městě byl podle pamětníků i sa-

Obr. 3. Zámek Chatsworth, Derbyshire. Součástí studia zámku, jenž patří vévodům z Derbyshire, je přednáška o chatsworthské sbírce stříbrna, které je pro tuto příležitost výjimečně vystaveno. Přednášku vede vévodkyně z Derbyshire, účastníci Attinghamu mají možnost předměty detailně prostudovat. (Foto E. Lukášová, 2002) / Chatsworth Historic House. The lecture concerning the Chatsworth Silver Collection exceptionally exhibited for this occasion is included into the study programme of this house still belonging to the Dukes of Derbyshire. Dutchess of Derbyshire gives the lecture. It's a rare opportunity to study the collection in details for the Attingham members.

Obr. 4. Zámek Saltram. Interiéry tohoto sídla jsou dekorovány souborem čínských papírových tapet. Některé z nich představují čínské krásy v prodloužených liniích, nazývané Long Elisa. Jsou shodné s tapetami, jimiž dal hrabě Rudolf Chotek vyzdobit jeden z kabinetů zámku Veltrusy. (Foto E. Lukášová, 2002) / Saltram Historic Country House. The collection of Chinese wallpapers is an essential part of the Saltram interior decorations. The wallpapers depicting lengthen figures of Chinese beauties called Long Elisa are identical to those of the cabinet in the Veltrusy Country House. These decorations were acquired by Count Rudolf Chotek.

Obr. 5. Interiér zámku Opočno na historické fotografii z přelomu 19. a 20. století. Původně bohatě zařízený interiér salonu byl po zpřístupnění zámku „očištěn“ do své současné podoby. Mnoho předmětů skončilo v depozitářích zámku. (Fotoarchiv NPÚ – ÚP) / The interior of Opočno Country House – the historic photo from the turn of the 19 century. Originally the richly furnished interior of salon was purged to its present appearance when the house was open to the public. Many items were removed to storages.

Obr. 6. Interiér zámku Opočno na historické fotografii z přelomu 19. a 20. století. Místnosti opočenské obrazárny byly původně zařízeny jako obytné. Řada maleb byla vystavena v prostoru na panneaux potažených textilem. Současná expozice je prezentována galerijním způsobem. (Fotoarchiv NPÚ – ÚP) / The interior of Opočno Country House – the historic photo from the turn of the 19 century. The rooms of Opočno picture gallery were furnished as for living. Some of the paintings were situated in the middle of the rooms on special panneaux decorated with textiles. The present exposition is exhibited in a gallery style.

5

6

fotografie z přelomu 19. a 20. století například ze zámku Opočno ukazují rozsah těchto úprav, které se dotkly jak salonů, tak zámecké obrazárny, jež měla do této doby kromě obrazů na stěnách některé malby vystavené uprostřed interiéru, na zvláštních konstrukcích pokrytých textiliemi. Na zámcích, jako byly Veltrusy, šlo i o mobiliáře, které v původních barokních a rokokových apartmánech šťastně přežily in situ všechny chatkovské majitele od poloviny 18. století.

Tato současná situace poznání historického interiéru znesnadňuje, přesto zde existuje řada možností studia hmotných i písemných pramenů. Zatímco pro zobrazení historického interiéru 19. století lze studovat množství ikonografických pramenů zejména v podobě akvarelových a kvašových pohledů do zámeckých pokojů a sálů, pro předchozí staletí je domácí ikonografie vzácností a interiéry například 16. a 17. století jsou dnes známy v mnoha případech spíše v podobě, v jaké byly opět stvořeny v době romantického historismu 19. století. Jsou stále často nahlíženy očima tohoto období a také tak prezentovány. Studium analogií z vyobrazení interiéru ze zemí, kde ve výtvarném umění bylo toto téma v minulosti více oblíbeným a častěji zobrazovaným námětem, než tomu bylo v českých zemích, je samozřejmě nezbytností. Neméně důležité je tyto poznatky dávat do souvislostí se zachovanými domácími prameny, zejména písemnými, které pak mohou osvětlit či vyvrátit vzájemné analogie.

Ad fontes; toto imperativum je tedy platné pro studium historického interiéru především. Samotné hmotné prameny – předměty uměleckých sbírek, portrétní galerie, nábytkové zařízení, rodinné památky, užitkové předměty velkých domácností uchované in situ či v depozitářích – všechny ty *Nippés und Dekorationen*, jak je nazývá inventář zámku Hluboká, jsou často doloženy v rozsáhlých fondech písemných pramenů.⁴ Údaje v historických inventářích, korespondenci či účtech mohou být někdy vztaženy přímo k jednotlivým předmětům, vzácněji i k interiérovým dekoracím, přinášejí informace o rozložení apartmánů, o funkcích jednotlivých prostor.

Při studiu zámeckých interiéru se neocenitelnými staly také zkušenost a poznání, které může absolventovi přinést účast na Letní attinghamské škole zámeckých sídel, pořádané Attingham Trustem v Anglii. Ona náročná kombinace raních a večerních odborných přednášek s každodenním intenzivním studiem zámeckých interiéru in situ na různých místech Anglie, jichž je celkově několik desítek, je nepochybně jedním z nejvýznamnějších postgraduálních studií v našem obo-

ru. Zahrnuje podrobnou identifikaci interiérů, předmětů uměleckých sbírek a historického zařízení pod vedením předních odborníků, setkání s kurátory či soukromými vlastníky sídel, možnosti prozkoumat domy od půdy až po sklepy, a to někdy i v případě, že jsou soukromým obydlím. Attingham může způsobit, že se na velký dům již nikdy nepodíváte stejnými očima jako dříve.

Cílem Letní attinghamské školy je studium zámků v jejich celistvosti – *in their entirety* – a tento metodologický přístup patří k nejvýznamnějším poznatkům, které si absolventi ze studia odnášejí. Pozornost je věnována architektuře, zámeckým sbírkám, nábytkovému vybavení, osvětlení, textilním dekoracím, ale i otázkám technických zařízení nezbytných pro chod velké domácnosti, kuchyním, práci služebnictva a sociálním vztahům uvnitř sídla, zahradám a parkům. Neobyčejný historický fenomén našich novodobých dějin, totiž skutečnost, že přes všechny poválečné události a konfiskace i některé ztráty se na českých a moravských hradech a zámcích stejně jako na mnoha zámcích v Anglii zachovaly hmotné památky na původní, často dávné, ale i nedávné majitele v nebyvalém rozsahu, umožňuje společně hledat odpovědi, které mohou osvětlit, jaká byla podoba interiérů a jak dům fungoval, a to v případě zámků na našem území i po mnoha desetiletích od dob, kdy byly naposledy skutečným domovem.⁵ Výsledky studia pak jsou podkladem pro odborný přístup při realizaci instalací a rehabilitací historických interiérů zpřístupněných veřejnosti.

V Anglii se výjimečně některá zámecká sídla stala památkami určenými ke zpřístupnění pro veřejnost až v okamžiku, kdy již neměla téměř žádné původní zařízení nebo bylo záměrem upravit podobu jejich interiérů do určitého slohového období. Některé novodobé úpravy jak soukromých objektů, tak zámků National Trustu byly dílem významného interiérového návrháře Johna Fowlera, jehož působení v zámeckých objektech, jako jsou například Claydon House či Clandon Park, je dodnes předmětem diskusí. Má své zastánce i kritiky poukazující na subjektivitu jeho postoje při reдекoracích, dnes zvaných *Fowler style*. Snaha o odborný postoj k rehabilitaci zámeckého interiéru byla v Anglii v poválečných dekádách také omezena nedostatkem finančních prostředků. Tehdy byly některé interiéry dekorovány replikami historických textilií z neodpovídajících materiálů, například na stěny byly adjustovány textilní tapety z mercerované bavlny namísto původního hedvábí. Později byly někde tyto úpravy přehodnoceny a repliky nahrazeny dokonalými kopiemi hedvábných tapet, jež

v kombinaci s dobovým způsobem osvětlení vytvářejí mimořádné vizuální efekty, charakteristické například pro interiéry apartmánů 18. století. V této souvislosti lze připomenout interiérové záhady na textilních dekoracích českých a moravských zámků, kdy v 70. a 80. letech 20. století byly v některých interiérech masivně adjustovány tapety také z mercerované bavlny, především z tehdejšího státního podniku Hedva Rýmařov. Tak se stalo, že nyní zdobí stěny například řady jihomoravských zámků několik stále se opakujících stejných vzorů. Tapety neodpovídají šířkou textilií, ale především rozměrem svého dekoru barokním předlohám. Nezodpovězeno zatím zůstává, zda byly pořizovány na prázdné stěny, nebo někde nahradily původní dekorace, jakkoli sešlé či torzální.

■ Poznámky

motného majitele pana Bartoně z Dobenína, jenž zámek stejně jako někteří další v současnosti restituoval, rozhodujícím momentem vztah místních lidí k rodině majitele, jež bývala mecenášem a patronem celé oblasti. Někteří původní majitelé zámeckých sídel během posledních let vydali v České republice své vzpomínky, které jsou rovněž pozoruhodným historickým pramenem, jako je tomu u vyprávění Františka Schwarzenberga či Johany Herzogenberg, rozené princezny Rohanové, i dalších.

⁴ Pro knížecí schwarzenberský zámek Hluboká jsou uchovány druhotné inventáře sbírek a zařízení v podobě knih z roku 1889. Byly zhotoveny pro knížete Adolfa Josefa ze Schwarzenberga a jsou uloženy v historickém mobiliárním fondu přímo na Hluboké. Na rozdíl od inventárních soupisů jiných sídel byly tyto inventáře sepsány knížecími kurátory a nepostrádají proto odborné popisy či zobrazené značky porcelánu, zbraní a podobně.

⁵ V Anglii byl univerzálním dědicem majetku i titulu nejstarší syn, české a moravské šlechtické rody vkládaly své rozhodující nemovitě i movité majetky do instituce fideikomisu, kde byl dědicem v naprosté většině také nejstarší syn, jenž byl zavázán mimo jiné povinnostmi rovnorodého sňatku a dobré správy majetku. Viz Eva LUKÁŠOVÁ: *Historická instituce fideikomisu a její význam pro uchování autentických sbírek a mobiliářů českých a moravských hradů a zámků*, in: *Zprávy památkové péče* 67, 2007, č. 6, s. 449–451.

7

8

Nesnadné otázky přístupu k historickému interiéru souvisí rovněž s problematikou romantických úprav starších interiérů v 19. století a s jejich novodobým odstraňováním, tématem tak aktuálním i v naší zemi. Jedním z příkladů, který vede k zamyšlení, je úprava renesančního sálu hradu Bolsover, jenž patří k English Heritage. Z dochovaného dřevěného táflování byla až na malý vzorek odstraněna dekorativní malba vzniklá v 19. století a byla obnovena původní monochromní šedá plocha. Takto byla paneláž kdysi v renesančním interiéru upravena proto, že ji pokrývaly souvisle adjustované tapiserie, případ typický i pro řadu českých renesančních interiérů s bohatě dekorovanými stropy a pásem nad původními, dnes často nedochovanými tapisériemi. Na Bolsoveru nástěnné koberce dnes také chybí.

Přes všechny nesnáze a diskuse se činnost anglických odborníků a zájem o historický interiér, jenž se v Anglii dochoval na mnoha sídlech v nebyvalé autenticitě, mohly opřít o významné práce publikované specialisty v tomto oboru, jež jsou i pro naše studium nezastupitelné. Jde například o dílo nedávno zesnulého Petera Thorntona *Authentic Decor* a jeho další práce, o knihy Marca Girouda *Life in English Country House* a pro čes-

ké prostředí také významnou *Life in French Country House*, výzkum a publikování historických inventářů, z nichž lze například připomenout současně práce Tessy Murdoch, rovněž absolventky attinghamského studia, a o mnoho dalších publikací a odborných statí, včetně těch v časopisu *Country Life*. Práce s prameny a publikované poznatky odborníků tak například pomohly upřesnit pohled na ikonu anglických renesančních zámků Hardwick Hall a jeho autentické interiéry. Inventář Bess z Hardwicku (Elisabeth, Countess of Shrewbury) z roku 1601 byl publikován Santinou M. Levey s předmluvou Petera Thorntona a pro tento zámek existují i další následné prameny. Mimořádným zdrojem informací jsou ovšem také bohaté písemnosti a inventáře dochované ke královským sbírkám a palácům, které vždy byly vzorem pro aktivity šlechtických majitelů. S těmi je možné se podrobně seznámit na jiném kurzu Attingham Trustu je studium královských sbírek.

V našem prostředí pomohlo studium historických pramenů k poznání podoby například barokních a rokokových interiérů zámku Veltrusy, kde bylo doloženo rozsáhlé zachování původních dekorací, ale i obrazové sbírky a nábytku, z nichž mno-

Obr. 7. Pokrývka na lože Kateřiny z Montfortu s aliančním znakem rodu Montfort a pánů z Hradce, detail. Tato vyšivaná pokrývka je uvedena v inventáři Kateřiny z Montfortu z roku 1604 a od této doby se stále nalézá na svém původním místě, ve sbírkách zámku Jindřichův Hradec. (Fotoarchiv NPÚ – ÚP) / The bedcover for the State bed of Kateřina of Montfort decorated with allied coats of arms of the noble families Montfort and Lords of Hradec, detail. The embroidered bedcover is listed in the inventory of Kateřina of Montfort dated 1604 and since this time it has been a part of original collections of Jindřichův Hradec historic country house.

Obr. 8. Pohled do porcelánového salonu paláce rodiny Dubských v Brně na kvašové malbě Gabrielle Murad Michalkovské z roku 1905. Zábý po zhotovení malby byl palác zbořen a tento unikátní interiér z 1. poloviny 18. století přenesen do MAK (Museum für angewandte Kunst) ve Vídni. (Fotoarchiv NPÚ – ÚOP v Brně) / The guache painting by Gabrielle Murad Michalkovska (1905) of the Porcelaine Salon in family Dubský Palace in Brno. Soon after this painting was finished the palace was dismantled and destroyed. The interior of Salon dated to the first half of 18 century was transferred to MAK (Museum für angewandte Kunst) in Vienna.

9

Obr. 9. Zimní apartmá zámku Český Krumlov, soukromá jídelna se sérií kvaší podle Raffaelových fresek ve vatikánských lodžích. Stejně jako na řadě jiných zámků lze dnes najít autentické interiéry v prostorách některých depozitářů, které často nebyly v poválečných dekádech upraveny pro zpřístupnění veřejnosti. V zimním apartmá knížete byly takto dochovány původní dekonace i mnoho ze zařízení jednotlivých majitelů z knížecího rodu Schwarzenbergů z 18. a 19. století. (Fotoarchiv NPÚ – ÚP) / *The Winter Apartment in the Český Krumlov Castle, private dining room decorated with series of guache paintings according to Raphaels frescos in Vatican Loggia. As in many other country houses the authentic interiors were saved in some storage spaces which often escaped the changes connected with the preparation of expositions open to the public in the post-war period. Much from the original decorations and furnishings dated to the 18 and 19 centuries was saved in this Winter Apartment, several times redecorated by the members of the Schwarzenberg princely family.*

ho předmětů bylo uloženo od války v depozitářích.⁶ Výzkum již také delší dobu probíhá pro interiéry knížecího sídla v Českém Krumlově, pro některé jihomoravské zámky i jinde. Paralelou k inventářům z Hardwicku může být například studovaný inventář Kateřiny z Montfortu z roku 1604, sepsaný její vlastní rukou, popisující zařízení předního českého renesančního sídla v Jindřichově Hradci v době vrcholné vlády pánů z Hradce.

Mezi vzácné zážitky z attinghamského studia patří také setkání s majiteli soukromých šlechtických sídel a jejich vyprávění o zámcích či přímo komentované prohlídky interiérů, završené často pohoštěním, které můžeme s hrabětem Rudolfem Chotkem nazvat *d'une maniere aussi gracieux...* Tyto okamžiky dávají nahlédnout do života zámků v minulosti i současnosti a přinášejí osobní pohledy obyvatel na zámek i vlastní sbírky. V zápiscích svého attinghamského deníku jsem si poznamenala: „Pozdě večer uspořádala Annabel diskusi, kde bylo bouřlivě probíráno Calke Abbey. Mnozí specialisté se také ozvali: Vždyť někteří nám o svých sbírkách neřikají zcela prav-

du, občas to nejsou ta díla, ti autoři, ta provenience, za něž jsou vydávány.“⁷ Zdá se, že přání je otcem myšlenky. Přihlásila jsem se se slovy, že to považuji za půvabné, protože takto to činí stejným způsobem již po staletí, jak máme doloženo v pramenech. Zdá se, že v kontinuitě je síla hradů a zámků, a to přes všechny historické peripetie.

Translation of article on page 229

■ Poznámky

6 Eva LUKÁŠOVÁ: *Historické interiéry a historický textil chotkovského zámku ve Veltrusech. Příspěvek ke studiu interiéru 18. století*, in: *Zprávy památkové péče* 65, 2005, č. 2, s. 126–137.

7 Calke Abbey je zámek National Trustu, který byl po převzetí od soukromých majitelů ponechán ve stavu, v jakém se nacházel se všemi sbírkami i předměty brick-bracku od viktoriánské éry po současnost – je prezentován jako zámek, kde se zastavil čas.